

σύμβολον εἰς τὰ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ δήμου ἐμβλήματα, ἵνα κατισχύσῃ θρησκευματος γεγρακότος διὰ τῆς χάριτος πίστεως νεωτέρας καὶ ἀκμαιότερας. Οὐδὲν ἦν δὲ ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους γεγονὸς εἶναι ὅτι ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἢ νέα βασιλικὴ σημαία διὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ οὐχὶ τῶν λατινικῶν τοῦ Χριστοῦ γραμμάτων ἐκοσμήθη· ὡσανεὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε τὸ προαίσθημα ὅτι ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ ἀρχηγέτης γενεᾶς βασιλέων, οἵτινες ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς ἀρχαίας τῶν Ρωμαίων μητροπόλεως ἔμελλον ἐπὶ τέλους νὰ ἀρξῶσι χωρῶν ἑλληνικῶν καὶ διὰ τῆς ἑλληνικῆς νὰ κυβερνήσωσι γλώσσης.

Τοῦτο λοιπὸν ἀναγορεύσας καὶ προσκυνήσας τὸ σύμβολον, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν χριστιανοὶ αὐτοῦ στρατιῶται εἶδον προπορευόμενον μετὰ πάσης πεποιθήσεως εἰς τὴν νίκην, οἱ δὲ μὴ πιστεύσαντες εἰσέτι παρηκολούθησαν μετὰ τῆς ἀνησύχου προσδοκίας ἣν παράγει ἐν τοιαύταις ἀπόροις περιστάσει πᾶν ὅτι μυστηριώδες καὶ ἄδηλον, ὥρμησεν ἡδὴ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπὶ τὰ πρόσω θαρρούντως· ἐπὶ τοσοῦτον θαρρούντως ὥστε, ἐνῶ ἐνομιζέτο εἰσέτι περὶ τὸν Ρῆνον διατρίβων, αὐτὸς ἐπεφάνη διὰ τῶν Ἄλπεων ἀδοκῆτως εἰς τὰ πεδία τῆς ἀνω Ἰταλίας, καί, καταβαλὼν περὶ Τουρίνον τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντιταχθεῖσαν πρώτην τῶν πολεμίων στρατιάν, προήλασεν ἀκωλύτως μέχρι Μεδιολάνου. Ἐπειτα δὲ νικήσας καὶ ἄλλην λαμπρὰν νίκην περὶ Οὐρηῶνα ἤρχιζε νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὴν Ρώμην, ὅπου περιέμενεν αὐτὸν ὁ Μαξέντιος. Ἡ Ρώμη ἦτο τοσοῦτον ὄχυρὰ ὥστε, ἐὰν ὀπωσοῦν ἐπιτηδείως διεξήγετο ἡ ἄμυνα αὐτῆς, ὁ Κωνσταντῖνος ἤθελεν ἀναγκασθῆ εἰς πολιορκίαν μακράν, καθ' ἣν, διατελῶν ἐν μέσῳ χωρῶν καὶ κατοίκων ἄλλοτριῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων καὶ πόρρω πάσης ἐκ τῶν ἰδίων κητῶν, ἐπικουρίας, ἐκινδύνευε νὰ ἴδῃ ματαιούμενον ὄλον αὐτοῦ τὸ ἐπιχείρημα. Κατ' εὐτυχίαν ὁ Μαξέντιος, ἀφοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδὲν γενναῖον κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἐπραξεν, ἠθέλησεν ἡδὴ ν' ἀντιπαραταχθῆ εἰς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἔξωθεν τῆς Ρώμης ἀναπεπταμένων πεδίων. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνι, ὅστις συνεκροτήθη τῇ 28 Ὀκτωβρίου 312, κατετροπώθη ὀλοσχερῶς καὶ ἔπεσε, τὴν δ' ἐπιούσαν ὁ εὐτυχῆς νικητὴς εἰσήλασεν ἐν θριάμβῳ εἰς Ρώμην, θαναμαζόμενος καὶ ἐπικροτούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους διὰ τὸ μέγα αὐτοῦ φρόνημα, τὸ κάλλος τοῦ σώματος, τὰ γενναῖα κατορθώματα καὶ τὴν ἀκατάσχετον δύναμιν ἣν περιεποιεῖ αὐτῷ τὸ νέον σύμβολον, ὑπὸ τὴν σκέπη τοῦ ὁποῖου διέπραξε τὰ ἐξάσια ἐκεῖνα ἔργα.

Ἐν Ρώμῃ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπολιτεύθη μετὰ πολλῆς μετριοπαθείας καὶ συνέσεως· ἐπιτηδειότατος δὲ ἀνεδείχθη ἰδίως ὡς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα. Ρητῶς μὲν δὲν ὠμολόγησεν ἔκτοτε τὰ δόγματα τῆς νέας πίστεως ἀλλ' ἐνταῦτῳ ἀπέφυγεν ὅσον ἠδυνήθη νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἱεροτελεστιῶν τῆς ἀρχαίας, καὶ ἐν γένει ἐτήρησεν ἀξιοσημείωτον ἰσορροπίαν μεταξὺ χριστιανισμοῦ καὶ εἰδωλολατρίας. Τὰ νομίσματα ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μακρὸν εἰσέτι χρόνον φέροντα τὰς τῶν θεῶν εἰκόνας· οὐδ' ἀπεποιήθη ὁ Κωνσταντῖνος τὸ τοῦ Ποντίφικος, ἦτοι Ἀρχιερέως, ἀξίωμα, κατὰ τὴν παλαιὰν τῶν Ρωμαίων θρησκείαν καὶ πολιτείαν· ἀξίωμα ὅμως τὸ ὁποῖον εἶχε διοικητικὸν χαρακτῆρα οὐδὲν ἦν ἡ θρησκευτικόν. Ὅπως δὲ ποτε τὰ δύο ταῦτα γεγονότα εἶναι τὰ μόνον δι' ὧν ὁ βασιλεὺς ἐφάνη ἔτι μετέχων τῆς ἀρχαίας πίστεως· καθ' ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ διετέλεσεν ἀπέχων αὐτῆς καὶ μᾶλλον ἀποκλίνων πρὸς τὴν νέαν. Τελέσας τὸν θρίαμβον αὐτοῦ οὔτε εἰς τοὺς θεοὺς ἔθυσεν οὔτε εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη, ἐνῶ ἀμφοτέραι αἱ τελεταὶ αὐταὶ ἐλογίζοντο ἀναπόσπαστοι τῶν πολιτικοθρησκευτικῶν ἐκεῖνων πανηγύρεων. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ σύγκλητος ἀμφοτεροαυτετεύετο ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος· ὅθεν, ὅτε ἤγειρεν εἰς τὸν

